

บทที่ ๒

ความหมายและวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์การวิชาชีพเวชกรรม

ก่อนที่จะกล่าวถึงความหมายและวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์การวิชาชีพเวชกรรม จะได้พิจารณาความหมายของคำว่า วิชาชีพ องค์การวิชาชีพ วิชาชีพเวชกรรม และองค์การวิชาชีพเวชกรรม ตามลำดับดังต่อไปนี้

๑. ความหมายของ "วิชาชีพ"

คำว่า "วิชาชีพ" มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า "Profession" ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำในภาษาละตินว่า "Pro+fatari" แปลว่า ยอมรับ หรือรับว่าเป็นของตน คำนี้ใช้ในทางศาสนาหมายความว่า เป็นการประกาศตนว่ามีศรัทธาในศาสนา หรือการประกาศปฏิญาณตน

แต่เดิมคำว่า "วิชาชีพ" ในยุโรปมิได้หมายถึง "อาชีพ" ในแง่การทำมาหากิน แต่หมายถึงงานที่คนอุทิศตนไปตลอดชีวิต ซึ่งมีอยู่ ๓ วิชาชีพ คือ ๑) พระ ๒) แพทย์ และ ๓) ทนายความ ด้วยเหตุดังกล่าวมหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นในยุโรปดั้งเดิมจึงมีคณะที่สอนวิชาชีพทั้ง ๓ รวมทั้งมีคณะศิลปวิทยาทั่วไปหรือคณะอักษรศาสตร์ รวมเป็น ๔ คณะ คือ

๑. คณะเทววิทยา ฝึกอบรมให้คนเป็นพระสงฆ์
๒. คณะนิติศาสตร์ สอนให้เป็นนักกฎหมาย
๓. คณะแพทยศาสตร์ สอนให้เป็นแพทย์ เป็นเภสัชกร
๔. คณะศิลปศาสตร์ สอนศิลปวิทยาทั่วไป

ดังนั้น ความหมายของ "วิชาชีพ" จึงหมายถึงอาชีพที่ต้องผ่านการฝึกฝนอบรมที่

เป็นวิชาชีพชั้นสูง เป็นเวลานานหลายปี ส่วนความหมายของการปฏิญาณตน (การบวช) ของพระสงฆ์ หมายถึงการปฏิญาณต่อวิชาชีพการเป็นพระ นักกฎหมายก็ปฏิญาณตนจะทำหน้าที่รักษากฎหมาย รักษาความเป็นธรรม ปกป้องผู้อ่อนแอ หรือผู้โชคร้ายที่ถูกกดขี่ ข่มเหงหรือถูกเอารัดเอาเปรียบ

วิชาชีพเหมือนกับอาชีพในแง่ที่ว่า เป็นอาชีพเหมือนกัน แต่ไม่ได้หมายความว่า การทำมาหากินอย่างเดียว แต่อาจหมายถึงงานประจำชีวิตก็ได้ วิชาชีพนั้นเน้นว่าเป็นการงานประจำในชีวิต ไม่ได้มีความหมายในแง่การทำมาหากิน ฉะนั้น สิ่งตอบแทนสำหรับทนายความ ผู้พิพากษา จึงเรียกกันว่าเป็นค่าธรรมเนียน (Fee) ไม่ได้เรียกว่าค่าจ้าง (Wage)

วิชาชีพแตกต่างจาก "อาชีพ" ในลักษณะของคำที่ใช้เรียกในภาษาอังกฤษ คือ "อาชีพ" มีคำเรียกได้หลายคำ เช่น Trade, Occupation, Vocation, Calling แต่ละคำหมายถึงอาชีพ ซึ่งมีความหมายแตกต่างกันอย่างละเอียดอ่อน คำว่า "Trade" มาจากคำในภาษาลาตินว่า "Tradio" แปลว่า ส่งมอบ และมีความหมาย หมายถึง การแลกเปลี่ยน การค้าขาย ดังนั้น คำว่า "Trade" จึงมีความหมายหมายถึง การทำมาหากินทางค้าขาย หรือหมายถึงการช่าง งานฝีมือ รวมไปถึงการทำมาหากินอย่างอื่น ๆ ด้วย คำว่า "Occupation" อาชีพการงานทุกอย่างที่ผู้ประกอบอาชีพต้องอุทิศเวลาให้อย่างต่อเนื่องเป็นประจำ ส่วนคำว่า "Vocation", "Calling" แปลตามตัวอักษรหมายถึง เสียงเรียกร้อง อาชีพที่พระผู้เป็นเจ้าเรียกร้องให้ทำ เช่น การเป็นพระสงฆ์ เป็นต้น ต่อมากลายเป็นมีความหมายทำนองว่า ธรรมชาติหรืออุปนิสัยที่เหมาะสมที่จะทำงานอย่างหนึ่งอย่างใด เหมือนกับธรรมชาติเรียกร้องให้ทำงานนั้น จึงเป็นเรื่องแล้วแต่ธรรมชาติของคน ฉะนั้นอาชีพของคนจึงเป็นไปตามอุปนิสัยและเนื้อแท้ของคนๆ นั้น ดังนั้น อาชีพจึงเป็นสิ่งซึ่งแสดงออก

ถึงเนื้อแท้ของบุคคลนั้น ต่อมาจึงมีความหมายหมายถึงอาชีพโดยทั่วไป”

ลักษณะพิเศษของ“วิชาชีพ” ในความหมายดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่ในสมัยกลาง หมายถึง พระ(ในศาสนาคริสต์) แพทย์ และนักกฎหมาย ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จากลักษณะวิชาชีพดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงลักษณะพิเศษ ๓ ประการ คือ

๑. เป็นอาชีพในแง่ที่เป็นการทำงานที่มีการอุทิศตนทำไปตลอดชีวิต
๒. การงานนั้นต้องได้รับการอบรมสั่งสอน เป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ต้องอบรมกันเป็นเวลานานหลายปี

๓. ผู้ทำการทำงานประเภทนี้จะมีการรวมตัวกันเป็นหมู่คณะที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญในจรรยาบรรณ เกียรติยศ และศักดิ์ศรีของวิชาชีพของตน และมีองค์การกระบวนกร เพื่อสอดส่องพิทักษ์รักษาขนบธรรมเนียม เกียรติยศ ศักดิ์ศรีของวิชาชีพ

จากลักษณะพิเศษในประการที่ ๒ และ ๓ จะเห็นได้ว่า วิชาชีพมิใช่อาชีพที่บุคคลทั่วไปจะทำได้ หากมิได้รับการอบรมสั่งสอนเป็นพิเศษและได้รับการยอมรับจากหมู่คณะให้ประกอบอาชีพได้ ในสมัยต่อมาความหมายของคำว่า “วิชาชีพ” ได้ค่อยๆ ขยายขอบเขตกว้างขึ้นครอบคลุมถึงอาชีพอื่นๆที่ต้องร่ำเรียนเป็นวิชาชั้นสูง และใช้เวลาในการศึกษาอบรมกันเป็นเวลานานปี เช่น สถาปัตยกรรม วิศวกรรม การบัญชี และวิชาชีพเหล่านี้ก็พยายามเลียนแบบจริยธรรมของแพทย์และนักกฎหมาย พัฒนาขนบธรรมเนียม และบัญญัติมาตรฐานความประพฤติสำหรับวิชาชีพของตนให้สูง เพื่อให้มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมวิชาชีพดั้งเดิมทั้งสาม”

ปรีดี เกษมทรัพย์, "หลักวิชาชีพนักกฎหมายในภาคพื้นยุโรป" ใน รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย, หน้า ๑๗-๑๘, แสง บุญเฉลิมวิภาส, บรรณาธิการ, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๔๓๑.

เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

๒. องค์การวิชาชีพ

องค์การวิชาชีพตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า professional organization หมายถึงการรวมตัวของบุคคลที่อยู่ในวิชาชีพเดียวกัน เพื่อวัตถุประสงค์ในการควบคุมและส่งเสริมการประกอบวิชาชีพเป็นสำคัญ ลักษณะขององค์การวิชาชีพอาจแยกพิจารณาได้เป็น ๓ ประการด้วยกัน คือ ๑) เกี่ยวกับการจัดตั้ง ๒) เกี่ยวกับองค์ประกอบ และ ๓) เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่

๒.๑ การจัดตั้ง การจัดตั้งองค์การวิชาชีพโดยทั่วไปจะกระทำโดยรัฐเป็นผู้อนุมัติในการจัดตั้ง ดังจะเห็นได้จากในประเทศฝรั่งเศสที่มีกฎหมายอนุญาตการจัดตั้งสภาทนายความ และสภาวิชาชีพที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม เช่น คณะกรรมการผู้จัดทำและรับรองนิติกรรม คณะกรรมการพนักงานว่าคดีประจำศาล ต่อมาในสมัยรัฐบาล Vichy ได้ออกกฎหมายอนุญาตให้มีการจัดตั้งองค์การวิชาชีพสาขาอื่นๆ ได้ เช่น แพทย์ สถาปนิก วิศวกร เป็นต้น^๑

สำหรับประเทศไทย การจัดตั้งองค์การวิชาชีพก็ได้มีการดำเนินการในลักษณะเดียวกัน คือ รัฐบาลจะตรากฎหมายอนุญาตให้มีการจัดตั้งองค์การวิชาชีพเป็นรายๆ ไป ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งเนติบัณฑิตยสภา กระทำโดยพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ต่อมาได้การประกาศใช้พระราชบัญญัติเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ. ๒๔๐๓ รับรองการจัดตั้ง การจัดตั้งคุรุสภา กระทำโดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติครู พ.ศ. ๒๔๘๘ การจัดตั้งแพทยสภา กระทำโดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๔๑๑ และการจัดตั้งสภาทนายความ กระทำโดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๔๒๘ เป็นต้น

จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้ชี้ให้เห็นถึงหลักการในการจัดตั้งองค์การวิชาชีพโดย

^๑ อุดม รัฐอมฤต, "สภาวิชาชีพ", วารสารนิติศาสตร์ ๑๘ (มิถุนายน ๒๕๓๒)

ทั่วไปได้ว่าเกิดจากการที่รัฐเป็นผู้จัดตั้งหรือรับรองการจัดตั้ง

๒.๒ องค์ประกอบ ในส่วนที่เกี่ยวกับองค์ประกอบขององค์การวิชาชีพนั้น มีองค์ประกอบ ๒ ส่วนที่จะต้องคำนึงถึง ส่วนแรกได้แก่สมาชิกขององค์การ ในที่นี้ได้แก่บรรดาผู้ประกอบวิชาชีพในสาขานั้นนั่นเอง ส่วนที่สองได้แก่องค์การบริหารงานขององค์การจะต้องมีที่มาจากตัวแทนของสมาชิก^๕ ซึ่งอาจมีตัวแทนของรัฐเข้าร่วมเป็นกรรมการบริหารขององค์การวิชาชีพด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์การวิชาชีพนั้นๆ

๒.๓ อำนาจหน้าที่ องค์การวิชาชีพมีอำนาจหน้าที่ทั้งในลักษณะการเป็นตัวแทนของผู้ประกอบวิชาชีพ และเป็นตัวแทนของรัฐในการควบคุมวินัยในการประกอบวิชาชีพของสมาชิก โดยฐานะดังกล่าวองค์การวิชาชีพสามารถใช้อำนาจในลักษณะที่เป็นการบังคับฝ่ายเดียวเหนือสมาชิก เช่นการออกข้อบังคับทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพ การออกข้อบังคับเฉพาะราย เช่น การออกใบอนุญาตการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ การพักใช้ การเพิกถอนใบอนุญาตการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ เป็นต้น^๖

จากลักษณะทั้ง ๓ ประการดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างองค์การวิชาชีพกับสมาคมทางวิชาชีพหรือสหภาพแรงงาน และองค์การวิชาชีพกับองค์การของรัฐหรือส่วนราชการ กล่าวคือ ในแง่ของการจัดตั้ง สมาคมวิชาชีพหรือสหภาพแรงงานสามารถจัดตั้งได้โดยไม่ต้องมีการออกกฎหมายเฉพาะรายขึ้นมารองรับ และเป็นการจัดตั้งโดยความสมัครใจของผู้ประกอบวิชาชีพหรืออาชีพนั้นเอง ในส่วนที่องค์ประกอบ สมาคมวิชาชีพหรือสหภาพแรงงานจะมีลักษณะคล้ายกัน แต่สำหรับองค์การวิชาชีพอาจมีตัวแทนของรัฐเข้าร่วมเป็นกรรมการบริหารขององค์การด้วย ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ สมาคมวิชาชีพหรือสหภาพแรงงานไม่มีอำนาจบังคับฝ่ายเดียวเหนือสมาชิกเหมือนอย่างกรณีขององค์การวิชาชีพ

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๓

^๖ เรื่องเดียวกัน

จากลักษณะทั้ง ๓ ประการขององค์การวิชาชีพดังกล่าวข้างต้น อาจชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างองค์การวิชาชีพกับองค์การของรัฐหรือส่วนราชการได้ดังนี้ ในแง่ที่เกี่ยวกับการจัดตั้งไม่มีความแตกต่าง คือจะต้องมีการจัดตั้งโดยกฎหมายเป็นกรณีไป ในส่วนที่เกี่ยวกับองค์ประกอบ องค์การของรัฐหรือส่วนราชการไม่มีสมาชิกเหมือนอย่างองค์การวิชาชีพ และองค์กรที่ทำหน้าที่บริหารงานไม่มีที่มาจากการเลือกตั้งของสมาชิก และในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ องค์การของรัฐหรือส่วนราชการไม่ทำหน้าที่ในฐานะเป็นตัวแทนของผู้ประกอบวิชาชีพ

๓. ความหมายของ "วิชาชีพเวชกรรม"

๓.๑ ความหมายของ "วิชาชีพเวชกรรม" ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๔๒๔

คำว่า "วิชาชีพเวชกรรม" คือ วิชาชีพที่กระทำต่อมนุษย์เกี่ยวกับ การตรวจ การวินิจฉัยโรค การบำบัดโรค การป้องกันโรค การผดุงครรภ์ การปรับสายตาด้วยเลนส์ สัมผัส การแทงเข็มหรือการฝังเข็มเพื่อบำบัดโรคหรือเพื่อบรรเทาความรู้สึก และหมายความรวมถึงการกระทำทางศัลยกรรม การใช้รังสี การนิคยาหรือสสาร การสอดใส่วัตถุใดๆ เข้าไปในร่างกาย ทั้งนี้ เพื่อบำบัดการคุมกำเนิด การเสริมสวย หรือการบำรุงร่างกาย" จากความหมายดังกล่าวข้างต้น การประกอบวิชาชีพเวชกรรมตามความหมายของกฎหมาย ได้แก่การกระทำที่มีองค์ประกอบ ๒ ประการ คือ

๓.๑.๑ เป็นการกระทำต่อมนุษย์ หมายถึง การกระทำที่เกี่ยวกับมนุษย์ไม่ว่าจะกระทำโดยตรงหรือโดยอ้อม ก็ถือเป็นการกระทำต่อมนุษย์ การกระทำโดยตรง ได้แก่

* พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๔๒๔ มาตรา ๔.

* วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "คำอธิบายพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๔๒๔", แพทยสภาสาร ๑๒(มิถุนายน ๒๔๒๖): ๒๔๖-๒๔๗.

การกระทำต่อร่างกายของมนุษย์ และไม่ว่าจะเป็นการกระทำต่อตนเองหรือผู้อื่น ก็ถือว่าเป็นการกระทำต่อมนุษย์ตามความหมายนี้ทั้งสิ้น เพียงแต่การกระทำต่อตนเองได้รับการยกเว้น ไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย” ส่วนการกระทำโดยอ้อม ได้แก่ การตรวจเลือด การตรวจแผ่นฟิล์มเอกซเรย์ อันเป็นการตรวจทางห้องปฏิบัติการ แม้มิได้กระทำโดยตรงต่อร่างกายมนุษย์ก็ย่อมถือว่าเป็นการกระทำต่อมนุษย์ด้วย สำหรับการกระทำต่อสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นการรักษา หรือการทดลองในสัตว์ จะอยู่ในความหมายว่าเป็นการกระทำต่อมนุษย์หรือไม่นั้น จะเห็นว่า สัตว์ไม่ใช่มนุษย์ ดังนั้น การกระทำต่อสัตว์ จึงไม่เป็นการกระทำต่อมนุษย์ และการประกอบวิชาชีพของสัตวแพทย์ จึงไม่อยู่ในความควบคุมของแพทยสภา

๓.๑.๒ การกระทำนั้นต้องเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งดังต่อไปนี้

- ก) การตรวจโรค
- ข) การวินิจฉัยโรค
- ค) การบำบัดโรค
- ง) การป้องกันโรค
- จ) การผดุงครรภ์
- ฉ) การปรับสายตาด้วยเลนส์สัมผัส
- ช) การแทงเข็มหรือฝังเข็ม เพื่อบำบัดโรคหรือเพื่อระงับความรู้สึก
- ซ) การคุมกำเนิด ซึ่งต้องเป็นการกระทำทางศัลยกรรม การใช้รังสี

การ ฉีดยาหรือสสาร หรือโดยการสอดใส่วัตถุใดๆ เข้าไปในร่างกาย

- ณ) การเสริมสวย ที่มี การกระทำในลักษณะเดียวกันกับการคุมกำเนิด

ในข้อ (ซ)

- ญ) การบำรุงร่างกายที่มีลักษณะเป็นการฉีดยาหรือสสารเข้าในร่างกาย

“ พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๔๒๔ มาตรา ๒๖(๑) และ ๔๓

การกระทำดังกล่าวมานี้ หากมีลักษณะใดลักษณะหนึ่งก็ถือว่าเป็นการประกอบวิชาชีพเวชกรรม และถ้าหากพิจารณาในแง่ของการกำหนดขอบเขตการประกอบวิชาชีพเวชกรรมตามกฎหมาย เราจะพบว่ามีความหมายคล้ายคลึงกับความหมายของคำว่า "โรคศิลปะ" ตามพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๗ พ.ศ. ๒๔๐๘

๓.๒ ความหมายของ "วิชาชีพเวชกรรม" แบ่งตามลักษณะของผู้มารับบริการ หากพิจารณาความหมายของ "วิชาชีพเวชกรรม" ตามลักษณะของผู้มารับบริการสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทคือ^{๕๔}

๓.๒.๑ การกระทำต่อบุคคลที่เป็นโรคหรือผู้ป่วย ซึ่งได้แก่การตรวจ การวินิจฉัยการบำบัดโรค การปรับสายตาด้วยเลนส์สัมผัส การแทงเข็มหรือฝังเข็มเพื่อบำบัดโรคหรือเพื่อบรรเทาความรู้สึก

๓.๒.๒ การกระทำต่อบุคคลที่ไม่เป็นโรค ซึ่งได้แก่การผดุงครรภ์ การคุมกำเนิดการเสริมสวย และการบำรุงร่างกาย

๓.๓ ความหมายของ "วิชาชีพเวชกรรม" ในต่างประเทศบางประเทศ ในประเทศเยอรมันนี้ ความหมายของ "การประกอบอาชีพแพทย์" ซึ่งตรงกับคำว่า "วิชาชีพเวชกรรม" กฎหมายบัญญัติไว้แต่เพียงว่า การประกอบอาชีพแพทย์คือการประกอบโรคศิลปะภายใต้ชื่ออาชีพว่า "นายแพทย์" หรือ "แพทย์หญิง"^{๕๕}

ตามกฎหมายของประเทศเยอรมันดังกล่าวจะเห็นว่า การประกอบอาชีพอย่างไรเป็นการประกอบอาชีพแพทย์นั้น ไม่มีขอบเขตชัดเจน และไม่ได้ให้คำจำกัดความไว้

^{๕๔} วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ "คำอธิบายพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๔๒๔", แพทยสภาสาร: ๒๔๗.

^{๕๕} วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "การควบคุมการประกอบอาชีพแพทย์ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน", จดหมายเหตุทางแพทย์ ๔๒ (กันยายน ๒๔๑๒): ๓๔๓.

อย่างแน่ชัดตั้งในพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรมของไทย แต่คงให้เป็นหน้าที่ของศาลที่จะวินิจฉัยว่า การประกอบอาชีพแพทย์ทางกฎหมายนั้นครอบคลุมถึงกิจการใดบ้าง โดยที่การประกอบอาชีพแพทย์รวมถึงการประกอบอาชีพของแพทย์ทุกสาขา จึงมีผู้อธิบายคำว่า "วิชาชีพเวชกรรม" คือวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่เฉพาะแต่ส่วนที่ถูกนำไปประยุกต์เท่านั้น แพทย์ที่ทำการวิจัยเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความชำนาญของตนก็ดี แพทย์ที่เป็นอาจารย์ถ่ายทอดความรู้ทางวิทยาศาสตร์แก่นักศึกษาก็ดี ล้วนนับเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ในฐานะเป็นนักวิทยาศาสตร์ ดังนั้น คำว่า "การประกอบอาชีพแพทย์" จึงมีความหมายถึงแพทย์ที่ปฏิบัติงานทุกสาขา เมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นแพทย์แล้ว ย่อมต้องผูกพันตามกฎหมายที่ ระเบียบข้อบังคับต่างๆสำหรับแพทย์

๔. องค์การวิชาชีพเวชกรรม

๔.๑ ความหมายของ "องค์การวิชาชีพเวชกรรม"

คำว่า "องค์การวิชาชีพเวชกรรม" เป็นแนวความคิดของการจัดองค์การทางวิชาชีพ คุณลักษณะของแนวความคิดนี้ อาจแสดงให้เห็นถึงลักษณะพื้นฐาน ๓ ประการดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ องค์การวิชาชีพเวชกรรม คือ องค์การที่รับผิดชอบในการเป็นตัวแทนของกลุ่มวิชาชีพและเป็นผู้ควบคุมวินัยในการประกอบวิชาชีพด้วยมาตรการบังคับฝ่ายเดียวเหนือสมาชิกผู้ประกอบวิชาชีพ อันได้แก่ มาตรการที่มีผลบังคับทั่วไป เช่น การออกข้อบังคับต่างๆของแพทยสภาตามพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๔๒๔ มาตรา ๒๑(๓) และมาตรการที่มีผลบังคับเฉพาะราย เช่น การรับขึ้นทะเบียนและออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเวชกรรม หรือการพักใช้ใบอนุญาต หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ หรือการออกหนังสืออนุมัติ หรือวุฒิบัตรแสดงความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเวชกรรมสาขาต่างๆ และออกหนังสือแสดงวุฒิอื่นๆในวิชาชีพเวชกรรม^{๑๑}

^{๑๑} พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๔๒๔ มาตรา ๑๑

๔.๑.๒ อำนาจขององค์การวิชาชีพเวชกรรมที่มีอยู่เหนือสมาชิกผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมเป็นอำนาจบังคับ ไม่ใช่เป็นเรื่องการเลือกปฏิบัติของตัวสมาชิกเอง กล่าวคือ การที่สมาชิกตกอยู่ใต้อำนาจขององค์การวิชาชีพเวชกรรมมิได้เกิดจากความยินยอมด้วยใจสมัคร องค์การวิชาชีพเวชกรรมคือการรวมกันแบบบังคับ

๔.๑.๓ องค์การวิชาชีพเวชกรรมประกอบด้วยบุคลากรผู้ใช้อำนาจ ซึ่งมาจากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมด้วยกันเอง ดังนั้น องค์การนี้จึงมิใช่ส่วนหนึ่งขององค์การฝ่ายปกครองอันมีที่มาจากรัฐ แต่เป็นองค์การที่มีโครงสร้างของกลุ่มวิชาชีพ

ลักษณะสองประการแรก แสดงให้เห็นถึงขอบเขตอำนาจขององค์การวิชาชีพเวชกรรมและอำนาจพิเศษแห่งกฎหมายมหาชน ทั้งยังทำให้เห็นว่า องค์การวิชาชีพเวชกรรมแตกต่างจากสหภาพแรงงานหรือแพทยสมาคม แม้ในแต่ละองค์การจะมีสมาชิกขึ้นต่อองค์การเหมือนกันแต่ในองค์การที่มีชื่อองค์การวิชาชีพเวชกรรม สมาชิกอาจหลีกเลี่ยงข้อจำกัดต่างๆ ขององค์การนั้นๆ ได้ โดยการไม่เข้าร่วมในองค์การนั้น

อย่างไรก็ดี องค์การวิชาชีพเวชกรรมในประเทศไทยมีฐานะเป็นนิติบุคคล^{๓๓} และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นิติบุคคลนั้นจะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติทั้งหลายของประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น^{๓๔} กรณีนี้จึงมีปัญหาว่า องค์การวิชาชีพเวชกรรมมีสถานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน ซึ่งรัฐให้การรับรองอำนาจพิเศษนั้น หรือมีสถานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดทำบริการสาธารณะ สำหรับในประเด็นปัญหานี้ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาต่อไปในบทที่ ๔

๔.๒ วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์การวิชาชีพเวชกรรม

การจัดตั้งองค์การวิชาชีพเวชกรรมมีวัตถุประสงค์ ตามพระราชบัญญัติ

^{๓๓} พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๔๒๔ มาตรา ๖

^{๓๔} ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๘

การแพทย์ พ.ศ. ๒๔๖๖ ซึ่งอาจแยกได้เป็น ๒ ประเภท คือ การคุ้มครองประชาชน และ การยกมาตรฐานการประกอบวิชาชีพ^{๑๑}

๔.๒.๑ การคุ้มครองประชาชน

วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของแพทยสภา คือการช่วยเหลือ แนะนำ เผยแพร่ และให้การศึกษาแก่ประชาชนและองค์กรอื่นในเรื่องที่เกี่ยวกับการแพทย์ และการสาธารณสุข ในฐานะที่แพทยสภาเป็นองค์การวิชาชีพดังกล่าวมาแล้ว คณะกรรมการแพทยสภาย่อมมีบทบาทในเรื่องนี้โดยตรง แต่ในทางปฏิบัติ คณะกรรมการแพทยสภายังมีบทบาทในด้านนี้ไม่มาก กิจกรรมที่เคยทำ เช่น การอนุมัติเงินจำนวนหนึ่งเพื่อออกวารสารสุขภาพร่วมกับแพทยสมาคม อันเป็นการส่งผลถึงประชาชนในทางอ้อม^{๑๒} หากจะเปรียบเทียบการประกอบวิชาชีพกับการขายสินค้าของพ่อค้าแล้ว ในบางกรณี พ่อค้าอาจกระทำการที่ไม่ซื่อตรง เช่น การขายสินค้าเกินราคา หรือการหลอกลวงในเรื่องคุณภาพของสินค้า ในกรณีนี้ การร้องเรียนจะเกี่ยวข้องกับก็เฉพาะในเรื่องราคาสินค้า หรือคุณภาพของสินค้าเท่านั้น และสังคมก็สามารถจัดตั้งองค์การควบคุมได้ เพราะว่าพ่อค้าก่อความเสียหายให้แก่ลูกค้าเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นั่นก็คือ เฉพาะประโยชน์ทางการเงิน ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นความเสียหายที่มีขอบเขตจำกัด และท้ายที่สุดแล้ว ถ้าพ่อค้าผู้นั้นยังประพฤติตนเช่นนั้นอยู่อีก พ่อค้านั้นก็จะถูกปฏิเสธโดยผู้ซื้อ ซึ่งโดยเกณฑ์ทั่วไปแล้วถือว่าเป็นการลงโทษที่เพียงพอแล้ว แต่เมื่อพิจารณาถึงวิชาชีพของ

^{๑๑} พระราชปรารภของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ในการตราพระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ. ๒๔๖๖

^{๑๒} วิทยุ อึ้งประพันธ์, "บทบาทของคณะกรรมการแพทยสภา", แพทยสภาสาร ๑๓ (เมษายน ๒๔๒๑): ๒๑๕.

นักกฎหมาย อันได้แก่ทนายความ นอกจากทนายความจะถือข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับลูกความแล้ว ทนายความยังถือข้อมูลเกี่ยวกับชื่อเสียง เกียรติคุณ และอนาคตทั้งหมดของลูกความด้วย ลูกความได้มอบเอกสารสำคัญที่สุดให้กับทนายความด้วยเหตุผลข้างต้น จึงเป็นการยากที่ลูกความจะต่อสู้กับทนายความในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นระหว่างทนายความกับลูกความ ทั้งนี้เพราะว่า ทนายความเป็นผู้มีความสามารถพิเศษ หรือมีวิธีการที่จะหลบเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นการสายเกินกว่าที่ลูกความ จะป้องกันความเสียหายร้ายแรง ดังนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมเพื่อเป็นหลักประกันให้กับลูกความ เพื่อว่าลูกความจะได้มีความเชื่อถืออย่างสมบูรณ์ในตัวทนายความ ทั้งนี้เพราะถ้าไม่มีการควบคุมใดๆอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว อันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ลูกความอย่างร้ายแรงย่อมเป็นไปได้ ดังนั้นทนายความจึงต้องรวมกลุ่มวิชาชีพภายใต้องค์การวิชาชีพที่มีกฎเกณฑ์แน่นอน กิจกรรมของทนายความเหล่านี้กระทบถึงผลประโยชน์ในทางวัตถุและจิตใจของบุคคล และอาจจะก่อให้เกิดผลร้ายต่อสังคมด้วย กิจกรรมของเอกชนนี้เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของมหาชนด้วย ดังนั้นสังคมถือสิทธิที่จะปกป้องสมาชิกของตนด้วยการออกกฎเกณฑ์ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพต่างๆ

วิชาชีพทนายความ ไม่ใช่วิชาชีพเดียวเท่านั้นที่กระทบอย่างชัดเจนต่อผลประโยชน์ส่วนรวม กล่าวโดยสรุปแล้ว วิชาชีพศิลปะทุกวิชาชีพต่างก็กระทบถึงปัจเจกชนมากกว่าจะเป็นเรื่องของการค้าเพียงอย่างเดียว

เหตุผลดังกล่าวข้างต้น ยิ่งเป็นจริงสำหรับวิชาชีพแพทย์ยิ่งกว่าวิชาชีพอื่นๆ เสียอีก เพราะ

"แพทย์ก็คือบุคคลที่ทำงานเกี่ยวกับความเจ็บป่วย สุขภาพและชีวิตของบุคคล" เป็นการประกอบวิชาชีพที่ไม่สามารถเปรียบเทียบได้กับวิชาชีพอื่นๆ วิชาชีพแพทย์ซึ่งเป็นวิชาชีพที่มีหน้าที่ที่ลำบากที่จะต้องรักษาปัจเจกชน ถือว่าโดยตัวของวิชาชีพเองแล้วเกี่ยวข้องกับสังคมและนับวันจะมีบทบาทในทางสังคมมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อที่จะกระทำการให้บรรลุภารกิจดังกล่าวข้างต้น แพทย์มีอำนาจพิเศษ นั่นก็คือ วิชาชีพแพทย์นั้นโดยธรรมชาติแล้ว

เปิดโอกาสให้แพทย์มีสิทธิพิเศษเหนือคนไข้ แพทย์มีสิทธิทำร้ายบุคคล(การทำผิด)ถึงตายโดย
 อาจไม่ต้องรับโทษก็ได้ หรืออาจจะก่อให้เกิดอิทธิพลต่อความคิดของบุคคลใดๆก็ได้ เช่น
 จิตแพทย์ให้คำแนะนำต่างๆต่อผู้ป่วยอาจจะก่อให้เกิดอิทธิพลเพื่อผู้ป่วยหรือครอบครัวของเขา
 ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้น เช่น การสูญเสียชีวิตหรือสุขภาพ เราจะเยียวยา
 แก้ไขอย่างไรในกรณีที่มีการทำร้ายต่อความสงบสุขของครอบครัว เช่น แนะนำให้ทำแท้ง
 ในทางปฏิบัติแล้วแพทย์ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมใดๆ ในระหว่างที่เขาทำงานซึ่งกรณีเช่นว่านี้
 อาจทำให้เขาไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบใดๆทั้งสิ้น แพทย์จะเป็นผู้ที่คุมการทำงานของตนเอง
 ทั้งสิ้นทั้งนี้เพราะในการปฏิบัติการต่างๆ แพทย์เป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องร้ายแรง จะตัดสินใจใน
 ปัญหาที่ไม่อาจคาดหมายได้ จะคิดค้นสิ่งใหม่ๆอย่างรวดเร็วในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์
 โดยปราศจากความช่วยเหลือของบุคคลอื่น ๆ ทั้งสิ้น ผู้ป่วยซึ่งไร้ความสามารถหรือปราศ
 จากความสามารถ ไม่ว่าจะบางส่วนหรือทั้งหมด จึงขึ้นอยู่กับความสำนึกของแพทย์เท่านั้น

ความรับผิดชอบที่ยิ่งใหญ่ เช่นนี้เมื่อกล่าวอย่างตรงไปตรงมาแล้วจะเห็นได้ว่า
 มิใช่จะมอบหมายให้แก่บุคคลใดๆก็ได้ ภาระกิจเช่นนี้ทำให้ต้องการแพทย์ที่มีคุณภาพของจิตใจ
 ที่ดีและฝังรากลึก จะต้องมีความซื่อสัตย์ที่แท้จริงไม่ใช่ทำเป็นครั้งคราว จะต้องมีการเสียสละ
 ปราศจากส่วนได้เสีย จะต้องมีความกระตือรือร้นและความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน
 ศาสตราจารย์ Greaset กล่าวว่า "ทุกๆวันแพทย์จะต้องมีความเข้มแข็งของวิญญาณและ
 จิตใจที่สูงส่ง นอกจากนี้ การละเมิดศีลธรรมแล้วโอกาสที่จะถูกลงโทษมีมากกว่าอาชีพอื่นๆ
 จึงสามารถกล่าวได้ว่าชีวิตแพทย์เหมาะสมกับคำนี้แล้ว (คำว่าแพทย์) ซึ่งเป็นชีวิตของการ
 เสียสละ"

ถ้าวิชาชีพแพทย์ซึ่งถือว่าสูงส่งนี้เป็นสิ่งสำคัญกว่าวิชาชีพอื่นๆ และแพทย์จะต้อง
 รักษาไว้ซึ่งจิตใจที่สูงส่ง การมีประกาศนียบัตรที่รับรองถึงความสามารถในทางการแพทย์นั้น
 แต่ไม่รับรองถึงจิตสำนึกของแพทย์ กรณีเช่นนี้จะถือว่าพอเพียงหรือไม่?

อีกกรณีหนึ่ง ปริญญาแพทย์ซึ่งบางครั้งได้กันมาอย่างรีบเร่งเปิดโอกาสให้แพทย์มี
 อำนาจชี้ขาดความเป็นความตายของบุคคลอื่น กรณีอย่างนี้ถือว่าเหมาะสมหรือไม่?

คำตอบคือไม่อย่างแน่นอน

สำหรับการควบคุมการประกอบวิชาชีพโดยกระบวนการศาลยุติธรรม เราจะพบว่าความรับผิดชอบของแพทย์ที่ตัดสินโดยศาลแพ่งหรือศาลอาญาในระบบทั่วไปนั้นให้ผลก็เฉพาะการแก้ไขภายหลังการกระทำเท่านั้น ทั้งนี้เพราะคำพิพากษานั้นจะมีก็แต่เพียงให้คำวินิจฉัยใหม่ทดแทนหรือการลงโทษทางอาญาซึ่งล่าช้า

พิจารณากฎเกณฑ์เกี่ยวกับการควบคุมวิชาชีพแพทย์ในทางกฎหมายว่าใช้ได้หรือไม่ คำตอบก็คือกฎเกณฑ์เหล่านั้นแข็งตัวเกินไป และไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีองค์กรซึ่งทำหน้าที่ควบคุมวิชาชีพนี้ ในลักษณะของการควบคุมทางวินัยและมีมาตรการที่เหมาะสม ในทางปฏิบัติจึงจำเป็นต้องมีองค์กรวิชาชีพที่แน่ชัดไม่เพียงแต่สามารถควบคุมการดำเนินงานของแพทย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่จะต้องรวมถึงการป้องกันผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างดีด้วย^{๖๖}

๔.๒.๒ การยกมาตรฐานการประกอบวิชาชีพ

ตามพระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ. ๒๔๖๖ มาตรา ๕ ข.

บัญญัติว่า ให้สภาการแพทย์กระทำการเป็นสภาที่ปรึกษาของกระทรวงศึกษาธิการในเรื่องหลักสูตรสำหรับการสอน การสอบไล่ และสำหรับความรู้ความชำนาญอันพึงจะต้องบรรลุถึงในแผนกสาขาต่างๆของโรคศิลปะตามที่สอนในกระทรวงนั้นด้วย

จากบทบัญญัติในมาตราดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่าสภาการแพทย์ในสมัยนั้นเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ยกมาตรฐานการประกอบวิชาชีพมิได้มีหน้าที่เพียงคุ้มครองประชาชนเพียงประการเดียว โดยทำหน้าที่กำหนดหลักสูตรสำหรับการสอนและการสอบไล่ของนักศึกษาแพทย์ และการทดสอบความรู้ความชำนาญในสาขาต่างๆทางการแพทย์อีกด้วย กล่าวคือ มาตรฐานการศึกษาวิชาทางการแพทย์ สภาการแพทย์เป็นผู้กำหนดความรู้ แม้ว่าใน

^{๖๖} Jacques Raynaud, L'ordre des medecins, These, Lyon, 1948, p. 30.

ปัจจุบันการกำหนดหลักสูตรของนักศึกษาแพทย์จะเป็นอำนาจหน้าที่ของทบวงมหาวิทยาลัยก็ตาม แต่อำนาจหน้าที่ของแพทยสภาตามพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๒๕ มาตรา ๘(๓) ที่ให้อำนาจรับรองปริญญา ประกาศนียบัตรในวิชาแพทยศาสตร์ หรือวุฒิบัตรในวิชาชีพเวชกรรมของสถาบันต่างๆ หรือมาตรา ๘(๔) รับรองหลักสูตรต่างๆ สำหรับการฝึกอบรมในวิชาชีพเวชกรรมของสถาบันทางการแพทย์ หรือมาตรา ๘(๕) รับรองวิทยฐานะของสถาบันทางการแพทย์ที่ทำการฝึกอบรมในหลักสูตรของสถาบันทางการศึกษาตามมาตรา ๘(๔) ยังเป็นอำนาจหน้าที่ของแพทยสภาอยู่ หากมิได้รับการรับรองจากแพทยสภาก็จะไม่สามารถประกอบวิชาชีพเวชกรรมได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย